

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้สอนสามารถนำมาใช้ในสภาพแวดล้อมซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความถนัด ความสนใจ และความสะดวก นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารยังช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งผู้เรียนด้วยกันเองมีปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างสะดวก รวดเร็ว อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และการเข้าถึงแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้อีกด้วย โดยผู้สอนเปลี่ยนบทบาท จากผู้ให้ความรู้เป็นผู้ชี้แนะ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนแบบเผชิญหน้ายังคงมีความสำคัญ โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาซับซ้อน ต้องการคำอธิบายเพื่อความกระจ่างจากผู้สอน และการฝึกปฏิบัติ (วรารัณ โดโพรไทย, 2558) ดังนั้นการเรียนการสอนจึงควรผสมผสานระหว่างการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า และการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่เรียกว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสาน

การเรียนการสอนแบบผสมผสานเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานยุทธวิธีในการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน โดยใช้การเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า ส่วนใหญ่จะสอนเนื้อหาที่ซับซ้อน ต้องการคำอธิบายเพื่อความกระจ่างจากผู้สอน และการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนการสอน การเรียนการสอนแบบผสมผสานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน เปิดโอกาสในการเรียน และประหยัดค่าใช้จ่ายในการเรียนการสอน เนื่องจากสามารถใช้ทรัพยากรหลายอย่างร่วมกันได้ และนำกลับมาใช้ใหม่ได้หลายครั้ง (Allen and Seaman, 2010) ทั้งนี้สามารถนำมาใช้ได้ในการเรียนการสอนในระบบ และการเรียนการสอนทางไกล เพราะนอกจากจะเรียนแบบเผชิญหน้าแล้ว ยังสามารถทำการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อีกด้วย ทั้งนี้สอดคล้องกับ คณะกรรมการปฏิรูปมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งมีแนวคิดที่จะปฏิรูป

รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชให้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (วิจิตร ศรีสอาน, 2561)

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนแบบผสมผสานประเภทหนึ่ง คือ สื่อสังคม สื่อสังคมนี้ เป็น ตัวกลางถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อที่รวมกลุ่มบุคคลบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การใช้สื่อสังคมของคนไทยมีการแพร่หลายเป็นอย่างมาก (วารางคณา โดโพธิ์ไทย, 2563)

จากการสำรวจประเภทของสื่อสังคมที่คนไทยใช้งานมาก 3 อันดับแรก มีสัดส่วนใกล้เคียงกันได้แก่ อันดับที่ 1 ยูทูบ (ร้อยละ 97.10) อันดับที่ 2 เฟซบุ๊ก (ร้อยละ 96.60) และ อันดับที่ 3 ไลน์ (ร้อยละ 95.80) (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2561) การที่มีการนำสื่อสังคมมาใช้อย่างแพร่หลาย จึงนำแนวคิดในการประยุกต์สื่อสังคมมาใช้สำหรับจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เนื่องจากผู้สอนและผู้เรียนสามารถสร้าง แบ่งปัน แลกเปลี่ยน ถ่ายทอด ความรู้ เนื้อหา ประสบการณ์ และสื่อสาร ผ่านสื่อกลางของระบบเว็บไซต์บนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เกิดเป็นสื่อสังคมระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญของการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะชั้นเรียน หรือ การเรียนแบบเผชิญหน้าเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สอนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Pallis, Zeinalipour-Yazti, & Dikaiakos, 2011)

การเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชยึดระบบการศึกษาทางไกล มุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระด้วยตนเองภายใต้การให้คำปรึกษาแนะนำของผู้สอน นักศึกษาจะศึกษาจากสื่อการสอนต่าง ๆ ดังนี้คือ 1) ศึกษาจากสื่อหลักซึ่งประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และวัสดุการศึกษาอื่น ๆ 2) ศึกษาจากสื่อเสริม ซึ่งประกอบด้วย สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 3) ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง จากแหล่งค้นคว้าวิทยากรต่าง ๆ 4) เข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น การเข้ารับการสัมมนาเสริม/เข้มประจำชุดวิชา และ 5) การฝึกอบรมหรือการฝึกปฏิบัติซึ่งนักศึกษาจะต้องทำงานตามที่ได้รับมอบหมายภายในระยะเวลาและสถานที่ที่มหาวิทยาลัยกำหนด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2560)

ที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เป็นระบบการศึกษาทางไกล ผู้สอนและนักศึกษาอยู่ห่างไกลกัน จึงพบปัญหาหลัก ดังนี้ 1) ชุดวิชาบางชุดวิชามีเนื้อหายากและ ซับซ้อนส่งผลให้นักศึกษาบางส่วนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ 2) เนื้อหาสาระที่เป็นพื้นฐาน

เกี่ยวกับการวิจัยอันนำไปสู่การทำวิทยานิพนธ์ และ การศึกษาค้นคว้าอิสระ เป็นสาระที่นักศึกษาต้องการให้เสริมให้เข้าใจมากขึ้น สาระเกี่ยวกับการวิจัยนี้ยังมีปัญหาเรื่องขาดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และการให้คำแนะนำปรึกษาจากอาจารย์ยังไม่เพียงพอ และ 3) ขาดการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักศึกษา และนักศึกษาด้วยตนเอง และ นอกจากนั้นนักศึกษายังต้องการสื่อสังคมเป็นช่องทางการสื่อสาร เนื่องจากเป็น สื่อที่ผู้สอนและนักศึกษาเข้าถึงได้ง่าย (สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ, สุมาลี สังข์ศรี, ชนกนารถ บุญวัฒนกุล และปิยะพงษ์ ไสยโสภณ, 2559) สภาพปัจจุบัน นักศึกษาสาขาวิชาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มีความพร้อมในการใช้สื่อสังคมในระดับมาก จากการสอบถามความพร้อม และความต้องการของนักศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ พบว่าสื่อสังคมที่นักศึกษาพร้อมใช้ในการศึกษาทางไกลได้แก่ ไลน์ รองลงมาได้แก่ เฟซบุ๊ก และกูเกิลฟอรัม ตามลำดับ (วรารคณา โตโพธิ์ไทย, 2563) การนำเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาประเภทสื่อสังคมมาผสมผสานกับการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า ย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มากขึ้น

จากปัญหาที่ผ่านมา และ คุณลักษณะที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานซึ่งผสมผสานระหว่างการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าเพื่อสอนที่มีเนื้อหาซับซ้อน ต้องการคำอธิบายเพื่อความกระจ่างจากผู้สอน และการเรียนการสอนผ่านสื่อสังคม เป็นสื่อซึ่งมีคุณลักษณะที่ผู้สอนและนักศึกษา สามารถสร้าง แบ่งปัน แลกเปลี่ยน ถ่ายทอด ความรู้ เนื้อหา ประสบการณ์ และสื่อสารผ่านสื่อสังคมได้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้สื่อสังคมสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยใช้ในการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าในห้องเรียน ร่วมกับการเรียนการสอนผ่านสื่อสังคมจากการสอบถามความพร้อม และความต้องการของนักศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ พบว่าสื่อสังคมที่นักศึกษาพร้อมใช้ในการศึกษาทางไกลได้แก่ ไลน์ รองลงมาได้แก่ เฟซบุ๊ก และกูเกิลฟอรัมตามลำดับ (วรารคณา โตโพธิ์ไทย, 2563) อันเป็น การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ที่มีการดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และทดลองใช้ เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีความสมบูรณ์ ชัดเจน เป็นไปได้ มีประโยชน์ และนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้สื่อสังคม สำหรับนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาผู้เข้ารับการเรียนการสอน ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้สื่อสังคม
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาผู้เข้ารับการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้สื่อสังคม
4. เพื่อประเมินรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้สื่อสังคม

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ลงทะเบียน ในภาค 1/2562 จำนวน 1,024 คน และ (2) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน และการใช้สื่อสังคมในการจัดการเรียนการสอน

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษาแบ่งออกเป็น

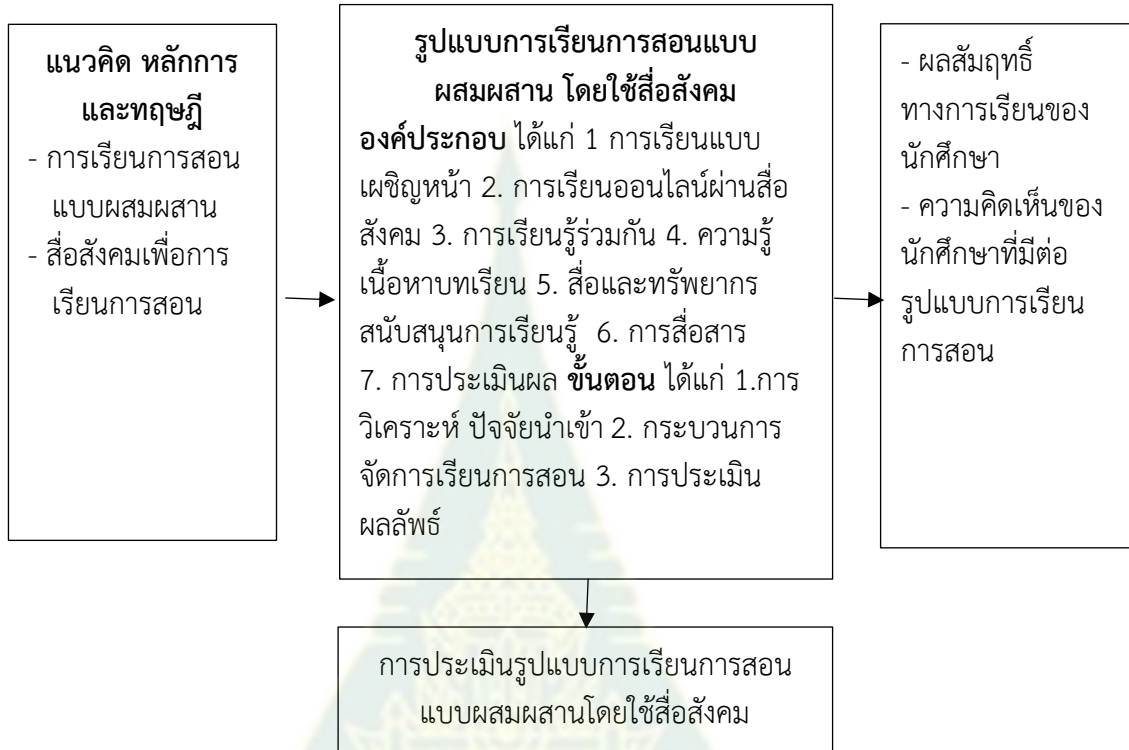
ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้สื่อสังคม

ตัวแปรตาม ได้แก่ (1) ผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาที่เรียนด้วย รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้สื่อสังคม และ (2) ความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้สื่อสังคม (3) ผลการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้สื่อสังคม

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบข่ายเนื้อหาสาระที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) เนื้อหาสาระในการวิจัย คือ การกำหนดปัญหาวิจัย และการเขียนโครงการวิจัย ซึ่งเป็นเนื้อหาอยู่ในชุดวิชาการวิจัย และการสัมมนาการวิจัยทางการศึกษาในแต่ละแขนงวิชา และ (2) สื่อสังคมที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ ไลน์ เฟซบุ๊ก และกูเกิลฟอรัม

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาที่ทำการวิจัยคือ เดือน กรกฎาคม 2562 - กรกฎาคม 2564

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองการจัดการเรียนรู้ที่แสดงองค์ประกอบและขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าและวิธีการเรียนการสอนออนไลน์โดยใช้สื่อสังคมได้แก่ 1) โลก 2) เฟซบุ๊ก และ 3) กูเกิลฟอรัม ผู้ใช้รูปแบบคือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ผู้นำรูปแบบไปใช้ คือ อาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

5.2 การเรียนการสอนแบบผสมผสาน หมายถึง การจัดการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้เนื้อหา ประสบการณ์ ที่ผสมผสานวิธีในการเรียนการสอน แบบเผชิญหน้า และ ออนไลน์ ในงานวิจัยนี้คือ วิธีการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าในห้องเรียน ผสมผสาน โดยใช้สื่อสังคม

5.3 สื่อสังคม หมายถึง ตัวกลางที่ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อที่มีการรวมกลุ่มบุคคลบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ โดยสามารถสร้าง แบ่งปัน แลกเปลี่ยน องค์ความรู้ เนื้อหาสาระและประสบการณ์ในรูปแบบเสียง ตัวอักษร ข้อความภาพ

ภาพเคลื่อนไหวและอื่น ๆ ครอบคลุม 1) โลင်း 2) เฟซบุ๊ก และ 3) กูเกิลฟอรัม ซึ่งเป็นสื่อที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ ชุมชนการเรียนรู้ ระดมสมอง และทำงานร่วมกัน

5.4 รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้สื่อสังคม หมายถึง องค์ประกอบและขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ครอบคลุม องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเรียนแบบเผชิญหน้า 2) การเรียนออนไลน์ผ่านสื่อสังคม 3) การเรียนรู้ร่วมกัน 4) ความรู้ เนื้อหาบทเรียน 5) สื่อและทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ 6) การสื่อสาร และ 7) การประเมินผล และ ขั้นตอน ได้แก่ 1)การวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า 2)กระบวนการจัดการเรียนการสอน 3) การประเมินผลลัพธ์ ที่ใช้สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งจะมีการผสมผสานระหว่างการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าและการเรียนการสอนโดยใช้สื่อสังคม ประเภท เฟซบุ๊ก โลင်း และ กูเกิลฟอรัม

5.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนก่อนเรียน กับ คะแนนหลังเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้สื่อสังคม

5.6 ความคิดเห็น หมายถึง ความเห็นที่แสดงออกของนักศึกษาที่เรียนด้วย การเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้สื่อสังคม ครอบคลุม ความเหมาะสมในการนำการเรียนการสอนไปใช้ การออกแบบ การจัดการเรียนการสอน การประเมิน และประโยชน์ที่นักศึกษาจะได้รับ

5.7 นักศึกษา หมายถึง ผู้ที่เข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช

6. ประโยชน์ที่ได้รับ

6.1 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้ต้นแบบนวัตกรรมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้สื่อสังคม สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อที่จะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้องค์ความรู้ทางวิชาการในด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนทางไกลได้อื่นๆ ได้